

KOGUKONNAPRAKTIKA

JUHEND ÕPILASELE

*“RÄÄGI MULLE JA MA UNUSTAN, NÄITA MULLE JA MA JÄTAN MEELDE,
KAASA MIND JA MA MÕISTAN”*

KONFUTSIUS

Hea noor,

Hoiad käes juhendit, mis aitab sul edukalt läbida ühiskonnaõpetuse programmi praktilise osa.

Kogukonnapraktika võimaldab sul käia koolist väljas ühiskonnaõpetuse aine teooriat praktikas kogemas. Saad praktikute juhendamisel reaajas ja tegevuste toimumiskohas näha ja kuulda, mida kujutavad endast õpikutes ja meedias kohatud „kodanikuühiskond“, „kodanikualgatus“, „vabaühendus“, „MTÜ“ ja „vabatahtlik töö“. Mis olulisemgi, saad ise käed külge panna ja midagi nähtavalt head ning kasulikku ära teha.

Sa valid kogukonnapraktikaks endale huvipakkuva vabaühenduse. Koos juhendajaga kujundad endale tegevusi. Kaasa saad riburadamisi maailmapilti avardavaid taipamisi, portsu praktilisi oskusi ja teadmisi, lõbusa ja tõsise töö kogemust ning sissejuhatuse kodanikuühiskonda.

Sinu

EMSL
Vabaühenduste liit

SISUKORD

Kodanikuühiskond ja -haridus	3
Programmi eesmärgid	5
Programmi kasutegurid.....	6
Kogukonnapraktika oodatud õpitulemused	7
Osapoolte rollid programmis	8
Sinu ülesanne	8
Praktikale!	9
Ettevalmistus.....	9
Vabaühenduste laat	11
Praktika vabaühenduses	13
Kogemuste kokkuvõtte tunnis.....	16
Programmi hindamine.....	17
Lisa 1. Praktikapäevik	18
Lisa 2. Hea tava.....	19
Lisa 3. Ajakava	20

KODANIKUÜHISKOND JA -HARIDUS

Küllap oled kooliaastate jooksul korduvalt mõelnud, miks on meie kooliharidus üles ehitatud teooria omandamisele ja miks praktiline pool – võimalus loetut-kuuldut oma silmaga näha, omal nahal kogeda, ise proovida – on nii tagaplaanile jäetud.

Kui kehalise kasvatuse tund seisneks kaugushüppe tehnikate ja jalgpallireeglite päheõppimises, vaevalt me neil aladel meistrid oleksime. See, kuidas me väljakul meeskonnamängus käitume või kas äratõukepakuni jõudes sellest üle jookseme või just õigel hetkel end maast lahti lükkame, selgub praktikas.

Ühiskonnaõpetuse aine puhul kehtib sama – selleks, et midagi tõeliselt hästi mõista ja osata, on vaja seda kogeda. 12. klassi ühiskonnaõpetuse programm sisaldab teiste seas teemasid, nagu nüüdisühiskond, jätkusuutlik areng, globaalprobleemid, ühiskonna sidusus, demokraatliku ühiskonna toimimine, ühiskonna valitsemine, humanitaarabi ja arengukoostöö, inivid ühiskonnas, kodanikuühiskond. Need on ka teemad, millega vabaühenduses töötades või selle aktiivse liikme või vabatahtlikuna tegutsedes kindlasti lähedalt kokku puututakse.

*VABAÜHENDUS EHK
KODANIKUÜHENDUS VÕI KA
KODANIKEÜHENDUS ON
ÜKSIKISIKUTE (MITTE AVALIKU
VÕIMU ASUTUSTE VÕI JURIIDILISTE
ISIKUTE) POOLT
MITTETULUNDUSLIKEL
EESMÄRKIDEL ASUTATUD
ORGANISATSIOON VÕI SELLISTE
ORGANISATSIOONIDE LIIT.*

ALLIKAS: EKAK, EESTI KODANIKUÜHISKONNA
ARENGUKONTSEPTSIOON (2002)

oleks tugev kodanikuühiskond, kus inimesed tahavad, saavad ja oskavad olla head, arukad ja aktiivsed kodanikud.

Muidugi ei tegele vabaühendused üksnes ühiskonna või kitsamalt kogukonna probleemide lahendamisega. Hea hulk neist on loodud lihtsalt grupi inimeste huvist ja soovist ühise eesmärgi nimel koos tegutseda. Käiakse koos trikirattakrossi või rahvatantsu harrastamas, pannakse käima hobilabor, tehakse teatrit, korraldatakse koolitusi või spordivõistlusi, soodustatakse partnerlusi – ja tegevuse toetamiseks ja lihtsustamiseks luuaksegi MTÜ, seltsing või sihtasutus.

Samal ajal on kodanikuühenduste tegevus mittetulunduslik ja paljuski õhinapõhine – see sõltub inimeste enda tahtest, pealehakkamisest ja algatusest. Järelikult selleks, et asjad liikuma ja tehtud saaks, peavad inimesed ise organiseeruma; tegema koostööd väga erineva tausta ja huvidega inimestega; leidma ühise keele teiste ühiskonnasektorite organisatsioonide ja üksustega; tegutsema usaldusväärselt, läbipaistvalt, vastutavalt, professionaalselt; ning oma oskusi ja teadmisi suure eesmärgi nimel olukorrale vastavalt rakendama.

*KODANIKUÜHISKOND ON
INIMESTE OMAALGATUSLIK
KOOSTÖÖ OMA HUVIDE
JÄRGIMISEKS NING AVALIKE
ASJADE ARUTAMISES JA
OTSUSTAMISES OSALEMISEKS,
SAMUTI SEDA KOOSTÖÖD
VÕIMALDAVAD ÜHENDUSED,
VÕRGUSTIKUD JA
INSTITUTSIOONID.*

ALLIKAS: EKAK, EESTI KODANIKUÜHISKONNA
ARENGUKONTSEPTSIOON (2002)

Kuidas? Paljud kodanikuühendused nii Eestis kui mujal maailmas on loodud mõne olulise ühiskondliku probleemi lahendamiseks (või vähemalt leevendamiseks), olgu see noorte töötus, lastega perede vaesus, iganenud haridussüsteem, ebademokraatlik valitsemine, naabruskonna anonüümsus, sooline ebavõrdsus või kodanike vähene huvi osaleda otsustusprotsessides. Probleemi lahendamiseks tegeleb vabaühendus süsteemse teavitustööga, seisab soodsas õiguskeskkonnas ja poliitilise maastiku kujundamise eest, pakub vajalikke teenuseid, korraldab avalikke üritusi jmt – erinevatel viisidel luuakse tingimused, et vabaühenduse eesmärgid ellu viia. Nii tegutseb ka selle programmi algatanud Eesti Mittetulundus- ja Sihtasutuste Liit (EMSL) selle nimel, et Eestis

KODANIKUHARIDUS ON OSKUSTE, TEADMISTE JA VÄÄRTUSHINNANGUTE KUJUNEMISE PROTSESS, MIS TOETAB AKTIIVSET JA VASTUTUSTUNDLIKKU ÜHISKONNAELUS OSALEMIST.

KODANIKUKS HARITUD INIMENE SOOVIB, SAAB JA OSKAB OMA ELU JUHTIDA, ÜHISKONNAELU MÕJUTADA JA OTSUSTES KAASA RÄÄKIDA NING ON SEELÄBI OTSESELT SEOTUD VABATAHTLIKU TEGEVUSEGA.

ALLIKAS: AVATUD EESTI FOND (2008)

Vabaühenduse juures tegutsedes saab pidevalt ühest küljest ühiskonnaõpetuse teemadel (vähemalt kodanikuühiskonna ja kodanikualgatusega seonduva osas) targemaks. Teisest küljest saab kodaniku- ja muude oskuste osas osavamaks ja julgemaks, kuna tegeletakse süvitsi ühe või teise olulise ühiskonda puudutava teemaga ja rakendatakse pidevalt erinevaid vajalikke oskusi.

Kodanikuharidus võikski põhineda veel 2002.aastal defineeritud põhimõtetel:

Hea kodanik:¹

tunnetab oma kohta maailmas ja teiste inimeste seas ning mõistab, et elusolendid on asjadest tähtsamad

aitab lähedasi ja võõraid ning toetab nõrgemaid

astub välja ebaõigluse ja vägivalda vastu

teeb tööd ja õpib kogu elu

austab oma riiki ja selle tähtpäevi, tunneb põhiseadust ja õigussüsteemi ning täidab seadust ka väikestes asjades

tunneb huvi ühiskonnas toimuva vastu, on poliitiliselt teadlik, ilmutab kodanikuaktiivsust ega pea end tähtsusetuks inimeseks

austab inimväärikust, võrdõiguslikkust ja teiste õigust olla erinev

hoiab loodust, mõtleb ka teistele elusolenditele ja järeltulevatele põlvedele

tunneb ajalugu ning austab oma ja teiste rahvaste kultuuri

on aus, lahke, sõbralik ja peab lugu heast naljast

Neid põhimõtteid järgides saab hea kodanik olla igaüks, hoolimata kodakondsusest.

VABATAHTLIKUD NOORED EESTIS

Üle poole Eesti elanikest pole kokku puutunud kodanikualgatusliku tegevusega või pole aktiivsed väljaspool valimisi. Koolilaste hulgas on osalemine alla Euroopa keskmise – põhjusteks vähene vanemate eeskuju, praktilise väljundi puudumine, aineteülene koostöö, õppematerjalid või õpetajate oskused. Kõrghariduses puudub sageli üldse kodanikuühiskonna või -haridusega seotud õpe.

Siiski on koolitundide ja noorsootöö tulemusena koolinoorte demokraatiaalaste teadmiste tase aja jooksul pidevalt tõusnud. Hoiakutes ja osaluses on Eesti noored rahvusvahelises võrdluses keskmisel tasemel. 2009. aasta uuringu tulemuste järgi osales vabatahtlikus tegevuses 44% noortest.² Ka värskeema, 2013. aasta uuringu järgi on Eesti noorte (vanuses 15 – 24) seas vabatahtlikuna tegutsenute osakaal sarnane (42%), olles kõrgem rahvastiku keskmisest (31%, mis veel viis aastat tagasi oli 47%).³

¹ Koostanud Eesti Mittetulundusühenduste Ümarlaua esinduskogu 2002. aastal

² IEA 2009.a. Kodanikuhariduse uuringu esitlus <http://media.tlu.ee/archive/index.php/Esitlus/IEA+Vaimela>

³ "Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013", SA Poliitikauuringute Keskuse Praxis, 2013 (http://www.kysk.ee/failid/File/Uuringud/Uuringuaruanne_Vabatahtlikus_tegevuses_osalemine_2013.pdf)

PROGRAMMI EESMÄRGID

Kogukonnapraktika eesmärk on anda noortele aimu kodanikuühiskonnast ja innustada ise osalema.

Ainult teades, miks ja kuidas see toimib, saab teha teadliku otsuse, kas kodanikuühiskond ja osalemine inimest huvitab. Nii või teisiti on see osa kõigi elust. Kogukonnapraktika programm ongi loodud eelkõige selleks, et noored saaksid koolis õpitavat reaalses elus omal nahal tunda ja rakendada ning sellest lähtuvalt oma maailmapilti laiendada.

Programmi ülesanded:

- Kaasata noori kogukonna ellu
- Parendada haridust ja toetada kooli
- Õhutada koostööd koolide ja vabakonna vahel
- Valmistada noori ette muutusteks ühiskonnas
- Aidata koolil anda ja noortel omandada olulisi oskusi nagu kodanikupädevus jt
- Kaasata passiivseid noori ja hääbumisohus vabaühendusi
- Toetada õpetajat teooria ja praktika lõimimisel
- Rakendada kodanikuharidust
- Edendada vabatahtlikku tööd
- Panustada Eesti kodanikuühiskonna arengusse

PROGRAMMI KASUTEGURID

MIDA SAAB ÕPILANE?

- vaheldust tavalisele õppetööle ja värskeid teemasid ühiskonnaõpetuse tundidesse
- lisainfot teda huvitavast valdkonnast
- uusi ideid ja sõpru
- tööeluks vajalikke oskusi ja teadmisi
- laiema pildi edasistest õppimis- ja töövõimalustest, sh vabatahtlikust tegevusest ja selle kasust
- keskkonna ja olukordi, kus oma oskusi rakendada
- õppekeskkonna, mis aitab luua seoseid tunnis õpitava teooria ja praktika (reaalse elu) vahel
- tuge ja materjale (juhend, päevik), mis aitavad praktikat läbida nii, et sellest oleks kasu
- kontakte erinevate inimestega, sh võimalike tulevaste tööandjatega
- teadmisi, kuidas tema kodukoha kogukond elab ja hingab
- võimaluse oma kogukonda toetada ja selle heaks panustada

MIDA SAAB ÕPETAJA/KOOL?

- põhjalikult välja töötatud haridusprogrammi, mis aitab õpetajal saavutada gümnaasiumi riiklikus õppekavas ja ühiskonnaõpetuse ainekavas esitatud õppe- ja kasvatusesemärke
- uusi huvitavaid mõtteid, arutelusid ja õpilaste töid tunnis
- teemasid, mida ühendada teiste õppeainetega
- tuge ja abimaterjale, et tõhustada aktiivõppemeetodi kasutamist tunnis
- tuge praktikakohtade leidmisel
- õppekeskkonna väljaspool kooli koos ettevalmistatud praktikajuhendajatega
- juhendatud ja toetatud kogemuse aktiivõppe rakendamiseks oma aine käsitlemisel
- sidemed vabaühendustega, kellega edaspidi koostööd ka laiendada

MIDA SAAB VABAÜHENDUS/JUHENDAJA?

- võimaluse tutvustada organisatsiooni tegevust oma kandi noortele
- noori mõttekaaslasi ja innukaid abilisi
- tulevikuks pikemaajalisi vabatahtlikke, liikmeid või töötajaid
- uut hoogu ja entusiasmi, mida noor võib kaasa tuua
- tagasiside organisatsiooni töökorralduse ja tegevuse kohta
- noorte (vabatahtlike) juhendamise juhised ja kogemuse
- koostöövõrgustiku nii koolide kui vabaühenduste seas üle Eesti
- võimaluse panustada Eesti haridusse
- võimaluse osaleda hoolivama, aktiivsema ja arukama ühiskonna arengus
- hea tunde noorte innustamisest

KOGUKONNAPRAKTIKA OODATUD ÕPITULEMUSED

Oma praktika planeerimisel pea need oodatud õpitulemused kindlasti silmas – need on oskused, teadmised, hoiakud ja kogemused, millest sul on edasises elus igapäevaselt palju kasu ja kordaläinud kogukonnapraktika aitabki sul neid omandada.

Sotsiaalsete ja kodanikupädevustega seotud õpitulemused:

- õpilane on kokkulepetest kinni pidanud ja võetud kohustusi vastutustundlikult täitnud;
- õpilane on töötanud iseseisvalt ja meeskonnaliikmena;
- õpilane on praktika käigus rakendanud ja väljendanud kriitilist mõtlemist, analüüsi- ja põhjendamisoskust;
- õpilane teadvustab end kodanikuna ja ühiskonnaliikmena, kellel on võimalus ühiskonna arengut ja oma elukeskkonnas toimuvat mõjutada ning teda puudutavates küsimustes kaasa rääkida (sh oma tegevusega) ning mõistab varasemast paremini, kuidas seda teha kodanikualgatuse kaudu;
- õpilane väljendab huvi laiema kogukonna probleemide lahendamise vastu;
- õpilane mõistab paremini vabaühenduste olemust, toimimist ja rolli ühiskonnas;
- õpilane on teinud oma kogukonnale kasulikke tööd ja mõistab, et sai vabaühendust abistades vabatahtliku töö kogemuse.

Algatusvõime ja ettevõtlikkusega seotud õpitulemused:

- õpilane on aktiivselt ja läbimõeldult kujundanud oma praktikat;
- õpilane on olnud kaasatud loovat lähenemist nõudvatesse tegevustesse ja oma ideedega panustanud;
- õpilane on tegevusi kavandanud, algatanud, ellu viinud ja analüüsinud;
- õpilane on oma praktikategevuste käigus üles näidanud püsivust ja tahtekindlust;
- õpilane on eesmärgi saavutamiseks otsinud vajaminevat abi ja juhendamist;
- õpilane on püstitatud eesmärgi elluviimisel kavandanud ja prioriseerinud tegevusi ning vahendeid, seadnud vahe-eesmärke ja tegutsenud tulemuslikult;
- ebaõnnestumise korral on õpilane hinnanud, analüüsinud ja korrigeerinud oma tegevust.

Õppimisoskusega seotud õpitulemused:

- õpilane on oma õpiprotsessi eesmärkidest lähtuvalt planeerinud;
- õpilane on võtnud oma õppimise eest vastutuse;
- õpilane on rakendanud koolitundides (sh ühiskonnaõpetuse aines) õpitud;
- õpilane on oma õpitulemusi (sh saavutusi ja ebaõnnestumisi) hinnanud ja analüüsinud;
- õpilane teadvustab varasemast selgemini oma tugevaid ja nõrku külgi;
- õpilane on omandanud uusi teadmisi ja oskusi ning seostab neid eelnevaga.

OSAPOOLTE ROLLID PROGRAMMIS

ÕPILANE

Õpilase ülesanne kogukonnapraktikal on olla vabaühendusele abiks, tutvuda selle toimimise, töökorralduse ja rolliga ühiskonnas ning nähtut-kogetut enda jaoks mõtestada. Praktika eesmärkideni peaks õpilane jõudma lähteülesannet täites. Õpilane on proaktiivne nii vabaühenduses kui ka tunnis. Ta korraldab kooli poolt laata ja aitab oma klassi- ja koolikaaslast.

ÕPETAJA

Õpetaja ülesanne on toetada oma õpilasi igal võimalikul moel positiivse kogukonnapraktika kogemuse kujundamisel; hoolitseda kogukonnapraktika ühiskonnaõpetuse ainesse lõimimise eest, aidates õpilastel näha seoseid õpitud teoreetiliste teadmiste ja praktikal kogetu vahel; juhtida ja korraldada tundides kogukonnapraktika kogemuse jagamine, mõtestamine ning uute teadmiste ja oskuste seostamine varasematega.

VABAÜHENDUS/JUHENDAJA

Juhendaja ülesanne on anda kogukonnapraktikale tulnud õpilasele vabaühenduse juures tegutsemise ja ühenduse tegevusse panustamise positiivne kogemus, aidata õpilasel mõista vabaühenduse toimimist, töökorraldust ja rolli ühiskonnas ning toetada praktikakogemuse mõtestamist ja uute teadmiste ja oskuste seostamist varasematega.

EMSL

EMSLi roll on programmi levitada ja parendada; toetada, innustada ja koolitada juhendajaid ja õpetajaid vabathatliku töö teadvustamisel, koordineerimisel ja propageerimisel. EMSL tagab programmi jätkusuutlikkuse: loob vabaühenduste andmebaasi praktikavõimaluste pakkumiseks ja otsimiseks ja elektroonilised abimaterjalid, et õpilased, juhendajad ja õpetajad saaksid edaspidi kohtuda ja töötada piirkondades iseseisvalt ilma EMSLi sekkumiseta.

SINU ÜLESANNE

Milline on sinu ülesanne praktikale minnes? Lühidalt vastates - olla vabaühendusele abiks ja samal ajal tutvuda vabaühenduse töökorraldusega ning nähtut-kogetut enda jaoks mõtestada. Suurem osa ülejäänud eesmärkidest (sõnastatud programmi oodatud õpitulemustena ja sinu isiklike praktikaeesmärkidena) peaksid saama täidetud just läbi selle, et vabaühenduse tegevuste juures aktiivselt kaasa aidata.

Kogukonnapraktika tegevustega peaksid tegelema kokku ca 10...15 tundi ning seda vähemalt 3 päeval ja kokku 2-4 nädala jooksul. Praktika ajaline hajutus on vajalik, et jõuaksid ühenduse töösse rohkem sisse elada, hakata end tundma ja tegutsema meeskonnaliikmena, saaksid osa erinevamatest praktikategevustest ning praktikal kogetule ka rohkem mõelda jõuaksid.

PRAKTIKALE!

Kogukonnapraktikal on viis olulist ja üksteist täiendavat etappi:

- ettevalmistus
- laat
- praktikategevused vabaihenduses
- kogemuste kokkuvõtmine
- tagasisidestamine.

Kõik need on võrdselt olulised, et kogukonnapraktika täidaks oma eesmärgid ning oleks kõigile osalejatele kasulik ja huvitav. Lisast leiad ajakava selleks hooajaks.

ETTEVALMISTUS

Enne kui praktika päriselt pihta hakkab, valmista end selleks hästi ette. Vii ennast kurssi, mida kogukonnapraktika endast kujutab, mil moel sina sellest kasu saad ja mida omalt poolt võiksid teha, et see kohustuslik kooliülesanne oleks sulle võimalikult tore ja huvitav, nii et lõppkokkuvõttes ei tundukski see sulle järjekordse koolikohustusena, vaid mõtleksid, et midagi sellist võiks teinegi kord ja pikemalt teha! Programm jätab õpilasele sihilikult päris palju vabadust praktikat oma näo järgi kujundada – kasuta seda targalt enda huvides ära!

PROGRAMMIGA TUTVUMINE

Kogukonnapraktika programmi tutvustab sulle ühiskonnaõpetuse tunnis sinu ühiskonnaõpetuse õpetaja ja võimalusel keegi programmi korraldajatest. Programmi kirjelduse ning sulle vajalikud töömaterjalid ja värsked info leiad ka veebikeskkonna ngo.ee/kogukonnapraktika õpilasele mõeldud alalehelt.

SINU ISIKLIKUD EESMÄRGID

Kogukonnapraktika on sinu projekt. Sea endale kohe algusest eesmärgid, mille saavutades jääksid oma praktikakogemusega kindlasti rahule. Eesmärgid võivad olla väga erinevat laadi. Peaasi, et nad on sulle just praegu olulised ja et oled nende enne praktika lõppu teostamiseks valmis pingutama. Pane endale kirja (praktikapäevikusse või muule hästi alles püsivale paberile) vähemalt 5 olulist eesmärki.

Häid eesmärgid aitab sul sõnastada ExACTi mudel (Carol Wilsoni mudel Kristjan Otsmanni seletustega ajajuhtimise käsiraamatust „Hetk”, 2011). Selle põhjal on suurepärane eesmärk:

- *Exciting* ehk **põnev** – teeme põnevaid asju palju innukamalt kui igavaid;
- *Assessable* ehk **mõõdetav** – edusammude mõõtmine ja hindamine aitavad näha, kui palju on soovitud tulemuseni veel jäänud;
- *Challenging* ehk **proovilepane** – tõenäolisemalt teeme teoks neid asju, mille nimel peame ka pingutama, sest see annab tegevusele ja saavutusele suurema väärtuse;
- *Time-framed* ehk **ajaliselt piiritletud** – kui tahad midagi kindlasti ära teha, kirjuta tegevusele või tulemusele kuupäev juurde!

Näiteks: Korraldan praktika käigus iseseisvalt vabaühenduse töötajate abiga vähemalt ühe avaliku ürituse, mis aitab minu vabaühendusel oma tegevuse eesmärgi saavutada.

Eesmärk kirjas, võid selle suurepärasust testida kontrollküsimustega:

- Kas see eesmärk on minu jaoks põnev? (Jah, ühe avaliku sündmuse korraldamine ideest teostuseni on minu jaoks kindlasti huvitav.)
- Kas see eesmärk on mõõdetav? (Jah, korraldatud ürituste ja osalejate arvuga.)
- Kas see eesmärk paneb mind proovile? (Jah, ma pole enne avalikku üritust korraldanud ega vööraid inimesi oma korraldusmeeskonda kaasanud.)
- Kas see eesmärk on ajaliselt piiritletud? (Jah, üritus peab olema toimunud praktika lõpuks).

Võta oma isiklike eesmärkide nimekiri ette ja vaata nüüd uue pilguga vabaühenduste nimesid. Mida praktika ühes või teises neist vabaühendustest sulle annaks ja mis neist haakub sinu isiklike eesmärkidega? Vali vabaühenduste tutvustuste põhjal välja 3 – 4 vabaühendust, mis võiksid aidata sul oma praktikaeesmärgi saavutada.

VABAÜHENDUSTE TUTVUSTUSED

Programmi veebilehel ngo.ee/kogukonnapraktika leiad õpilasi praktikale võtvate vabaühenduste tutvustused ja praktikategevuste lühikirjelduse. Õpilasi võõrustavad sinu kodukohas tegutsevad tragid vabaühendused, kes peavad oluliseks kodanikuharidusse ka ise panustada ja kutsuvad seepärast õpilasi oma organisatsiooni kogukonnapraktikale. Võta aega vabaühendustega tutvumiseks: nad kõik on sinu kogukonnale palju head teinud, mõni nähtavamalt ja valjuhäälselt, mõni suuremat kumu tekitamata. Tutvustusest otsi vastuseid küsimustele:

- Mille nimel see vabaühendus töötab?
- Millist kasu toob selle vabaühenduse tegevus mulle ja maailmale?
- Mida tähelepanuväärset on see vabaühendus juba ära teinud?
- Mida annaks mulle praktika just selles vabaühenduses?
- Mida minul oleks sellele vabaühendusele pakkuda?

Küsimustele vastamine aitab sul tutvustustest olulisema välja selgitada ja võimalikest praktikakohtadest sisuka ülevaate saada. Samal ajal saad mõelda, kuidas sina ise saaksid praktika käigus organisatsiooni tegevusse panustada. Millistes neist ühendustest saaksid täita endale praktikaks seatud eesmärgid?

Kutsuge laadale ka nooremaid koolikaaslasid ning kaasake neid ka praktika tegevuste ja teavituse ajal! Kuidas, mõelge koos õpetajate, huvijuhi, noorsootöötaja või karjäärinõustajaga.

VABAÜHENDUSTE LAAT

LAADA ETTEVALMISTUS

Laata korraldab EMSL koos iga kooli noortega. Õpetaja ja EMSL lepivad kokku laada päeva ja aja. EMSL kutsub kohale juhendajad vabaühendustest. Noored:

- leiavad ja lepivad õigeks ajaks kokku laadaks sobiva ruumi koolis,
- hoolitsevad selle eest, et kõik lennukaaslased jätaksid laada aja ja koha meelde ja tuleksid kohale,
- valmistavad ruumi laadaks ette: lauad vabaühendustele, toolid noortele, töötav tehnika (ekraan ja projektor), sildid jne,
- võtavad vastu vabaühenduste juhendajad ja aitavad laadal tehniliste küsimustega,
- aitavad lennukaaslastel leida juhendaja,
- seavad ruumi pärast laata endisesse korda.

Kes vastutavad laada eest, otsustage koos õpetajaga. Lihtsam on, kui laata korraldab mitu inimest – siis saab töökoorma jagada väiksemateks ja lihtsamateks ülesanneteks. Laada korraldamisel on abiks ka programmijuht EMSList, tema kontaktid saad kodulehelt või õpetaja käest.

LAAT – VALIKUTE KOHT

Oled läbi lugenud vabaühenduste tutvustused, aga ei ole kindel, millisesse neist soovid praktikale minna? Sul on vabaühenduse töö ja pakutavate praktikategevuste kohta hulk küsimusi ja hea meelega tutvusid enne otsuse langetamist ka organisatsiooni esindajaga?

Vabaühenduste laadal tulevadki ühte ruumi (tavaliselt kooli aulasse) kokku programmis osalevad organisatsioonid ja õpilased. Kõigepealt saavad vabaühendused sõna oma organisatsiooni tutvustamiseks ja pärast seda on aeg õpilase päralt, et lähemalt tutvuda neid huvitavate vabaühendustega. Lähtu oma isiklikest praktikaeesmärkidest ja küsi vabaühendustelt, kas saad neid nende juures praktilal ellu viia. Ära hoia kinni ühest eelistusest, vaid uuri avatult ka teisi ühendusi, kelle tegevusest tahaksid õppida.

Näiteks: kui tahad endale selgitada; kuidas mittetulunduslik organisatsioon oma tegevusi rahastab, saab töötajatele palka maksta ja kontorit pidada; uuri esimeseks järele, millistel programmis osalevatel vabaühendustel on palgalisi töötajaid ja püsiv kontorikoht. Küllap on selliseid programmis osalevate ühenduste seas rohkem kui üks ja kui vabaühenduse valdkond ei ole sulle oluline, mine praktikale sinna, kuhu on väiksem tung – saad praktilal rohkem juhendaja aega ja tähelepanu. Pealegi võid avastada enda jaoks uue huvitava valdkonna. Kui aga üks sinu isiklike eesmärke on praktika jooksul õppida juurde algatus- ja organiseerimisoskusi, uuri, milliste vabaühenduste juures saad mõne tegevuse algatamise ja korraldamise juures olla ja ise aktiivselt käed külge panna. Selliseidki on osalejate seas mitu – valiku tegemiseks mõtle ka oma teiste isiklike praktikaeesmärkide peale ja eelista praktikakohaks vabaühendust, kus sul õnnestub neid kõige paremini kombineerida.

Kui oled enda eelistused välja valinud ja nende vabaühendustega tutvust teinud, pöördu oma esimese valiku poole. Pane oma nimi ja kontaktid nende juures kirja. Sellega oled end vabaühendusse praktikale registreerinud ja olete omavahel sõlminud esimese kokkuleppe. Kui selgub, et vabaühendusse on juba palju soovijaid ja sind nad enam võõrustada ei jõua, vaata oma eelistuse nimekiri uuesti üle ja pöördu järgmise poole. NB! Kindlasti küsi oma vabaühenduselt oma juhendaja kontaktid – temaga ühendust võtta on sinu ülesanne.

Laada lõpuks oled:

- endale leidnud sobiva praktikakoha,
- end vabaühenduse juurde praktikale kirja pannud,
- võtnud oma juhendaja kontakti,
- kokku leppinud esimese kohtumise, sissejuhatava vestluse, aja.

KOKKULEPPED

Millal praktikat alustad ja millal saate juhendajaga sissejuhatavaks vestluseks kokku, lepige kokku juhendajaga juba laadal. Või kui ei planeeri kohe alustada, ikka lepige kokku millal võtad ühendust. Uuri juba laadal, kas sul on juhendajaga ühendust saada lihtsam telefoni või meili teel. Kuigi sinu kontakt on olemas ka vabaühendusel, pead sina tegema esimese sammu ja sissejuhatava vestluse (ehk esimese kohtumise) aja kokku leppima.

Praktika sisu rääkige üldjoontes läbi laadal, lähtudes sinu isiklikest eesmärkidest – mida tahad õppida, milliste tegevuste juures saad abiks olla jms. Täpsem praktikaplaan jääb teil kokku leppida aga sissejuhataval vestlusel (sellest järgmises peatükis).

Kõik kokkulepped on praktikal siduvad nagu lepingud. Kui sa ei saa kokkuleppest kinni pidada, on sinu kohus oma juhendajale sellest võimalikult kiiresti telefoni teel (või äärmisel juhul meili teel) teada anda ja võimalusel pakkuda kokkuleppe täitmiseks muu aeg. Pea meeles, et sinuga arvestatakse ja kui kokkulepet murrad, võib see vabaühenduse väga täbarasse olukorda panna. Vabatahtliku tegevuse / praktika hea tava on hea meelespea. See on lisatud juhendile ning võite sellele koos juhendajaga alla krijutada.

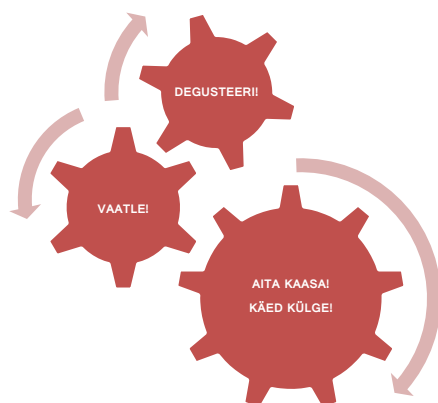
PRAKTIKA VABAÜHENDUSES

Sinul on oma praktikakogemuse kujundamisel juhtiv roll. Täida praktika jooksul vähemalt viis enda jaoks olulist eesmärki!

Pea meeles praktikapäevikut – tutvu sellega juba enne praktikale minemist.

Praktikast võib saada üks nendest suurtest elamustest, mida sa millegi vastu ei vahetaks, nii et sea oma ootused kõrgele ja luba endale, et üllatad ka iseennast positiivselt!

Kõik praktikategevused ja -ülesanded võib paigutada laias laastus kolme alljärgneva töövormi alla. Selline liigitamine aitab sul oma tegevustest ülevaate saada ning vältida praktika üksluiseks kujunemist. Niisiis, peamised töövormid:

Degusteerimine – küsi küsimusi kõige selle kohta, mis sind vabaühenduse juures huvitab ja mis aitab sul selle ja teiste vabaühenduste töökorraldusest ja rollist ühiskonnas süvitsi aru saada. Mõningaid märksõnu: vabaühenduse eesmärk, struktuur, töökorraldus, igapäevatöö, vabatahtlike kaasamine, koostöö teiste sektoritega, rahastusallikad jne.

Vaatlemine – jälgi ja analüüsi praktikapäeviku abil vabaühenduse tööd või mingit konkreetset tegevust ise otseselt osa võtmata.

Kaasaaitamine – osale vabaühenduse igapäevatöös ja aita kaasa mõne tegevuse või projekti juures nii hästi kui oskad. Käed külge!

Kõigil kolmel töövormil on sinu praktikas oluline osa, nii et ära jäta neist ühtegi tähelepanuta. Põhirõhk olgu aga nn käed külge kogemusel – tegevustel ja ülesannetel, kus saad oma oskusi ja teadmisi vabaühenduse ja kogukonna heaks rakendada ning ise midagi kasulikku juurde õppida.

SISSEJUHATAV VESTLUS

Sissejuhatav vestlus on sinu praktika avalöök. See on oluline kohtumine, mille käigus saad lähemalt tuttavaks oma juhendajaga, sind võõrustava ühendusega ja peate plaani, kuidas sinu praktika koos üles ehitada. Et kõik oluline saaks läbi arutatud ja paika pandud, võta abiks allolev teemaloetelu.

- üksteisega tutvumine;
- ülevaade vabaühendusest;
- õpilase praktikaeesmärgid (mida sa tahad praktika lõpuks saavutada?);
- ühenduse ja juhendaja praktikaeesmärgid (mis on ühendusele praktika lõpptulemusena oluline?);
- praktikategevused, sh praktika kajastamine;
- praktika ajakava;
- riskid: mis võib minna valesti? Kuidas vältida?;
- töötervishoid ja –ohutus;
- kokkuleppelised reeglid ja põhimõtted;
- praktikapäevik;
- kogukonnapraktika pass;
- jm teemad, mida peate vajalikuks sel kohtumisel arutada.

KÄED KÜLGE!

Praktikat kavandades mõelge sinu isiklikele praktikaeesmärkidele ja programmi oodatud õpitulemustele. Leidke erinevat laadi tegevusi, mis on sulle huvitavad ja arendavad ning vabaühenduse tegevuse seisukohalt vajalikud. Mõni tegevus olgu lihtsam ja väikese ajakuluga, teised pingutust- ja aeganõudvamad. Praktikal harjuta meeskonnatööd, panusta mõnda loomingulisse tegevusse ja proovi, kuidas sul õnnestub uue tegevuse algatamine ja selle elluviimise juhtimine.

Oluline on ka praktika **kajastamine**. Selleks võta vahel praktikale kaasa fotokas ja tee mõni ühenduse tööd illustreeriv pilt, mida saaks kogukonnapraktika tutvustamisel kasutada. Sissejuhatavas vestluses arutage juhendajaga, kas, kuidas ja kellele võiksite sinu kogukonnapraktikat kajastada. Kas võiksid kirjutada ühenduse veebilehele väikse artiklinupu sellest, mida ühenduses tegema hakkad ja mida see sulle annab; või artikli noortele ühenduse tegevusvaldkonnaga seotud teemal ning püüda see avaldada kohalikus või koolilehes. Võib-olla oled valmis pidama blogi, joonistama koomiksi või kirjutama mõne sissekande ühenduse Facebooki lehele? Kindlasti palume sul kaaluda võimalust teha oma juhendaja või teise ühenduse juures tegutseva kodanikuaktivistiga lühike intervjuu ning see avaldada koolilehes, kohalikus lehes või maakonnalehes. Kui leiate, et kajastamine võtab sinu praktikast liiga palju aega ja nõuab sinult liiga suurt pingutust, palume sul siiski teha mõned fotod ja praktikat kasvõi sel moel, fotojäädvustustega, ühenduse veebilehel või FB-i lehel kajastada.

Iga olulisem tegevus, mida oled praktikal vaadelnud ja kus ise kaasa löönud, püüa paigutada laiemasse pilti ning saada aru, miks see konkreetne tegevus on sinu vabaühenduse töös vajalik, kas see praegusel kujul ka oma eesmärgi täidab ja kuidas saaks veelgi paremini teha. Seda aitab sul teha **praktikapäeviku** tegevustetabeli regulaarne täitmine.

Mitte ühe või teise konkreetse tegevusega otseselt seonduvad, vaid erinevate praktikategevuste põhjal välja kooruvad tähelepanekud ja mõtted vabaühenduse töökorralduse, kodanikualgatuste ja sinu enda käitumise kohta praktikal pane kirja praktikapäeviku lõpuosas. Tee seda jooksvalt praktika ajal või järel, kuid igal juhul enne su praktika lõpu vestlust juhendajaga – vestluse ajal on sul siis hea märkmete põhjal oma kogemust analüüsida ja oma arvamusi näidetega selgitada. Enne kokkuvõtvat vestlust kirjuta praktikapäevikusse ka soovitused, mida tahad vabaühendusele anda Tee seda julgesti, sest sinu nõuanded võivad aidata organisatsioonil märgata oma töökorralduse kitsaskohti, mille kõrvaldamisel saaks tööd paremini teha. Ole konstruktiivne ja paku võimalikke lahendusi.

Enne kokkuvõtvat vestlust anna endale aru ka sellest, kuidas sul õnnestus praktikal täita endale seatud eesmärgid. Iga eesmärgi puhul analüüsi enda ees ausaks jäädes, kas ja mil määral praktikal eesmärgi nimel töötasid ja mis oli tulemus. Oma hinnangut põhjenda näidetega praktikalt. Ka see eneseanalüüs pane kirja praktikapäevikusse.

Sellega on sinu seekordse kogukonnapraktika põhiosa ühenduses lõpule jõudmas – jäänud on veel koos juhendajaga kokkuvõtte teha.

KOKKUVÕTTEV VESTLUS

Kui praktika algul kokku lepitud ülesanded täidetud, võtke juhendajaga aega pikemaks vestluseks, et praktikale joon alla tõmmata ja tehtut koos analüüsida. Vestlusele too kaasa oma praktikapäevik ja täidetud praktikategevuste tabel. Kui soovid praktika lõpus ka kogukonnapraktika passi, võta ka see täidetult kaasa.

Kui leiате, et see tooks vestlusele lisaväärtust ja sind see ei häiri, kaasake kokkuvõtvale vestlusele ka teisi vabaühenduse töötajaid, kellega praktikal lähemalt kokku puutusid.

Küsimusi, millel lõpuvestluses koos juhendajaga peatuda:

- Mida tahtsid praktikaga saavutada? / Millised olid olulisimad eesmärgid, mille olid endale praktikalt seadnud?
- Kuidas läks? Mis läks hästi? Mis võinuks paremini minna? Mis põhjustel nii läks?
- Millised isiklikest praktikaeesmärkidest täitsid enda arvates täielikult, millised osaliselt? Millised jäid seekord teostamata?
- Millised programmi oodatud õpitulemustest õnnestus sul oma praktikaga saavutada, milliseid mitte? Millised oodatud õpitulemustest olid sulle endale olulised saavutada?
- Milliseid tugevaid külgi enda juures märkasid? Milliste oskuste ja teadmiste järele tundsid puudust?
- Milliste teemadega praktikalt kokku puutusid, mida oled õppinud ka ühiskonnaõpetuse aines? Kuidas aitas kogukonnapraktika ühiskonnaõpetuse tunnis õpitavast paremini aru saada?
- Milliseid olulisi tähelepanekuid tegid meie vabaühenduse tegevuse ja töökorralduse kohta? Mida peaks ühendus tegema teisiti, mida rohkem, mida vähem, et meie oleks paremini korraldatud ja tulemuslikum?
- Kuidas jäid rahule juhendamise? Kuidas oleks juhendaja saanud sind rohkem toetada?
- Mida teeksid teisiti, kui peaksid uuesti kogukonnapraktikale minema?
- Mida nüüd praktikalt saadud uute teadmiste ja oskustega ette võtad?
- Kas ja kuidas võiksite tulevikus veel omavahel koostööd teha?
- Praktikapäevikusse saanud märkmed.
- Juhendaja hinnang ja allkiri (praktikapäevikusse või kogukonnapraktika passi).

Vestluse lõpus annab juhendaja su praktikalt tehtud töö ja pingutuse kohta kirjaliku hinnangu ja sinu edukat praktikasooritust kinnitava allkirja. Kui sa kogukonnapraktika passi ei soovi, saad nii hinnangu kui allkirja praktikapäevikusse. Kui aga oled ära täitnud kogukonnapraktika passi, esita juhendajale kindlasti see – passi kehtivust kinnitab juhendaja hinnang ja allkiri.

KOGEMUSTE KOKKUVÕTE TUNNIS

Sama oluline osa praktikast kui ettevalmistustegevused ja praktika vabaühenduses on saadud kogemuse enda jaoks sõnastamine (mõtestamine) ja järelduste tegemine (vt kogemusõppe mudelit praktikapäevikust).

Oluline on, et hoiad kogu praktika vältel oma tähelepanu praktilisel kuuldu, nähtu ja tehtu suhtes terava ning uut informatsiooni pidevalt töötled – mida just teada said või tegema õppisid, milliste varasemate teadmiste ja oskustega see haakub, kus seda uut teadmist või oskust sul vaja võib minna, kuidas saaksid oma vabaühendusele veel kasulik olla. Selline mõtteerksus aitab sul nii jooksvalt praktika ajal kui ka pärast praktikast kogetust olulise esile tuua ja kasulikke seoseid luua.

Sinu ülesanne on analüüsida oma praktikakogemust kolmes järgus:

- iseseisvalt
- koos juhendajaga
- koos kaasõpilaste ja õpetajaga.

Jooksvalt praktika ajal aitab sul praktikakogemusi **iseseisvalt** analüüsida praktikapäeviku ja selle juurde kuuluva tegevustetabeli täitmine. Enne kokkuvõtvat vestlust mõtle läbi, kuidas õnnestusid endale seatud eesmärkide ja programmi oodatud õpitulemuste täitmisel ning tee selle kohta märkmeid oma praktikapäevikusse. Samamoodi on kasu kogukonnapraktika passi täitmisest.

Kui sissejuhatavas vestluses või praktika ajal leppisite juhendajaga kokku muidki viise, kuidas võiksid praktikast iseseisvalt kokkuvõtteid teha, vaata sedagi oma praktikakogemuse mõtestamise ja järelduste tegemise võimalusena.

Juhendajaga koos praktika kokkuvõtmise olulisim osa, kokkuvõttev vestlus, on lahti seletatud eelmises alapeatükis. Kui praktika alguses või ajal leppisite kokku muudes analüüsimeetodites, mõelge kindlasti ka sellele, kas ja kuidas saate selle võimalikult paljudele kasulikuks teha. Kui praktikakogemusest on valminud artikkel, intervjuu, blogi, Facebooki lehekülg, lühivideo vms, tehke plaan, kellele ja kuidas seda levitada. Kasutage oma liste, võrgustikke ja tuttavaid, et jõuda nendeni, kes võiksid sinu praktikakogemusest inspireerimiseks saada või üht-teist kasulikuks õppida.

Kogukonnapraktika on sinu ja su klassikaaslased viinud tutvuma erinevate vabaühendustega ning **kõigi teie kogemus** on nende kuude vältel olnud erinev. Kui vabaühenduses praktilisel käimise aeg möödab, avaneb teil ühiskonnaõpetuse tunnis võimalus üksteise praktikamuljetega lähemalt tutvuda. Mil moel, saate kokku leppida omavahel koos õpetaja ja klassikaaslastega. Sobivaid meetodeid on palju ja teile jääb üheskoos parimad valida. Näiteks: korraldage oma kooli kõigi abiturientide ja teiste huviliste ühisüritus, kus kõik kogukonnapraktikal käinud saavad oma kogemust tutvustada; või koostage oma klassiga veebisait, kuhu praktilisel käinud oma praktikalood kirja panevad; või tehke koostööd koolilehaga, et välja anda eriväljaanne praktilisel tundma õpitud vabaühendustest, kodanikualgatusel ja vabatahtlikust tööst laiemalt; või tehke esseevõistlus; või nn liftikõne võistlus, kus igaüks teist kolme minuti jooksul oma vabaühendust ja praktilisel õpitut võimalikult huvitavalt ja omanäoliselt publikule tutvustab; või salvestage oma kogemused lühivideo vormis; või korraldage vabanduste laad, kus kaasõpilastele ja praktikajuhendajatele oma vabaühendusi tutvustate... Küllap mõtlete midagi eriti lähemat välja.

Peamine on, et kogemusi jagate ja programmi oodatud õpitulemustes kirjeldatud pädevustest mõningaid veel selle käiguski endas arendaksite.

Kokkuvõtete tegemise üheks võtteks on ka sinu poolt praktika käigus läbiviidud tegevustele hinnangu andmine – hindavad sinu juhendaja, õpetaja, kaasõpilased ja sina ise. Kuigi saad selle koolitöö eest ka hinde, on numbrilisest hindest tunduvalt olulisem sõnaline tagasiside, mida hindajailt kuuled ja mida eneseanalüüsi käigus endale annad. Hindamis põhimõtteid selgitab sulle täpsemalt õpetaja, hindamise peamiseks aluseks on aga töö, mida oled teinud programmi oodatud õpitulemuste ja sinu enda seatud eesmärkide nimel.

PROGRAMMI HINDAMINE

Ausat hinnet ootame sinult ka Kogukonnapraktika programmile, et mõista, kas programm oli sellisel kujul sulle huvitav ja kasulik, millised olid peamised kitsaskohad ja mida peaks praktika veelgi paremini õnnestumiseks tegema. Selleks palume sul kogukonnapraktika viimase ülesandena ära täita lühikese tagasisideküsimustiku ning oleme väga tänulikud, et seeläb meil programmi edendada aitad.

TÄNAME SIND!
LOODAME, ET SUL ON HEA TUNNE.
TEAME, ET SINUST SAAB
PÄRIS HEA KODANIK!

LISA 1. PRAKTIKAPÄEVIK

Praktikapäevikut saad alla laadida [siin](#). See on täidetav arvutis või paberil (NB! A5 formaat). Vajadusel saab seda digiallkirjastada ja saata e-postiga õpetajale või välja printida (saab hakkama iga trükimaja).

LISA 2. HEA TAVA

Praktikategevuse / vabatahtliku tegevuse hea tava saad alla laadida [siin](#). Prindi kahepoolselt ja kirjutage alla koos juhendajaga või digiallkirjastage. Hea oleks siiski, kui see oleks kogu aeg teil mõlemal silme ees (nt seinal või trükitud päevikus).

LISA 3. AJAKAVA

Etapp	Tegevus koolis	Tegevus ühenduses
Ettevalmistus		
Märts-aprill	Alates 2. aastast osalevas koolis kohtuvad praktika läbinud nooremate õpilastega kogemuse jagamiseks ja innustamiseks	Osalenud juhendajad osalevad noorematele õpilastele mõeldud kohtumistel/üritustel
Mai-juuli	Alustavas koolis tutvub õpetaja metoodikaga Õpetaja tutvustab programmi õppealajuhatajale ja koolikollektiivile ning koos mõeldakse, kuidas programmi saaks lõimida teiste ainetega	Tutvutakse juhendiga Leitakse juhendaja Ühendus saadab programmijuhile oma ühenduse ja pakutavate praktikategevuste kirjelduse
Augusti II pool	Õpetajate ja juhendajate ühine koolitus piirkonnas	Õpetajate ja juhendajate ühine koolitus piirkonnas
Septembri I pool	Ühiskonnaõpetuse esimeses tunnis tutvustatakse õpilastele programmi Vahetult enne laata tutvustatakse õpilastele praktikapäevikut ja programmijuhendit Õpilased panevad tunnis kirja isiklikud eesmärgid praktilial Õpilased tutvuvad programmi veebis praktikakohti pakkuvate ühendustega Õpilased ja õpetaja osalevad kogukonnapraktika laadal, kus õpilased registreeruvad ühendusse Esmane kontaktide loomine (NB! õpilane võtab ühendust juhendajaga, mitte vastupidi)	Ettevalmistus praktikaks: mõeldakse läbi praktikastenaariumid (konkreetsed tegevused ja ülesanded) Ühenduse teiste liikmete teavitamine ja kaasamine praktika kavandamisse (ja läbiviimisesse) Osalemine kogukonnapraktika laadal, registreerumine ühendusse Kontaktide loomine, lepitakse kokku praktika alguse ajas
Praktikaperiood		
September - oktoober	Ühiskonnaõpetuse tunnis käsitletakse seotud teemasid (nt kodanikuühiskond, vabatahtlik tegevus, sotsiaalne sidusus) Praktika jäädvustamine ja kajastamine Õpetaja aitab luua seoseid tunnis õpitava ja praktilial kogetu vahel, julgustab õpilasi tunnis praktilial paralleele ja näiteid tooma Iga tunni alguses 5-minutilise küsimuste aeg EMSLi informeerimine olulistest muudatustest või muredest	Praktikategevused ühenduses: vähemalt kolmel päeval 2–4 nädala jooksul kokku vähemalt 10...15 tundi, sh sisejuhatav ja kokkuvõttev vestlus Praktika jäädvustamine ja kajastamine Õpilane täidab praktikapäevikut EMSLi informeerimine olulistest muudatustest või muredest Hindamine juhendaja poolt
Järeltegevused		
Novembri I pool	1-2 tunnis toimuvad analüüsitegevused Õpilased täidavad veebikeskkonnas tagasisideküsimustiku Hindamine	Võimalikud järeltegevused (nt praktika jäädvustuste ja kajastuste levitamine)
Novembri II pool	Ühisnädala üritused üle Eesti	Ühisnädala üritused üle Eesti
Detsember – jaanuari I pool	Jõulurahu	Jõulurahu
Tagasisidestamine		
Jaanuari II pool – veebruar	Õpetaja täidab veebikeskkonnas tagasisideküsimustiku Õpetaja ja juhendajate järelkohtumine (kogemuste jagamine, vigadest õppimine, edulugude levitamine)	Juhendaja täidab veebikeskkonnas tagasisideküsimustiku Õpetaja ja juhendajate järelkohtumine (kogemuste jagamine, vigadest õppimine, edulugude levitamine)

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

